

รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง
เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน*
MODEL FOR ENHANCING COMPETENCY OF GROUP
SELF-MANAGEMENT FOR TRANSFERRING WISDOM OF THE ELDERLY
TO THE COMMUNITY

ศุภณัฐ ทรัพย์นาวิณ

Supanut Supnawin

รัฐวรรณ เทพหัสดิน ณ อยุธยา

Rattawan Thephatdin Na Ayudhya

รำไพ ประสานธำรงศิริ

Rumpai Prasanthumrongsiri

กอบกุล วิศิษฐ์สรศักดิ์

Kobkul Wisitsorasak

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: bbee_kong09@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองของผู้สูงอายุเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชุมชน 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการกลุ่มฯ 3) สร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มฯ 4) ทดลองและประเมินรูปแบบฯ วิธีดำเนินการวิจัย 1) ศึกษาสมรรถนะฯ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 10 คน 2) การศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการกลุ่มฯ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอในจังหวัดเพชรบุรี 32 คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา 3) การนำผลข้างต้นมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบ 4) ทดลองและประเมินรูปแบบฯ กับผู้สูงอายุ 2 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง และมีผู้รับการถ่ายทอด เครื่องมือ คือแบบประเมินสมรรถนะฯ และแบบประเมินความพึงพอใจการรับการถ่ายทอด ใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ T – test และสังเกตการนำรูปแบบไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มฯ ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะการบริหารจัดการสมรรถนะเทคนิคการถ่ายทอด 2) สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการกลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุขาดการรวบรวมภูมิปัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร

* Received 4 May 2021; Revised 18 August 2021; Accepted 23 August 2021

ซึ่งเสี่ยงต่อการสูญหาย ผู้สูงอายุขาดความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มและการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพ 3) รูปแบบฯ คือ 1) กลุ่มผู้สูงอายุรวบรวมภูมิปัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร 2) เสริมความรู้สมรรถนะ 3) ส่งเสริมการวางแผนบริหารจัดการกลุ่ม 4) ฝึกทดลองปฏิบัติจริง 5) การประเมินผล 4) จากผลประเมินผล พบว่าผู้สูงอายุ 2 กลุ่มมีสมรรถนะครั้งหลังสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอด อยู่ในระดับมากและผลการสังเกต ผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติงานตามรูปแบบฯ และบรรลุวัตถุประสงค์

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเสริมสร้างสมรรถนะ, การบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง, ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this article were to: 1) study the competency on group self-management of the elderly to transfer wisdom to the community, 2) study the current group management conditions, 3) create a model for enhancing competency on group management, and 4) try out and assess the model. The study steps were as follows: 1) studying the competency by interviewing 10 key informants, 2) studying the current group management conditions by interviewing 32 key informants from the district elderly clubs in Phetchaburi Province, and analyzing the content, 3) creating a model by using Synthesis and 4) try out and evaluate the model by try out the model with 2 elderly groups, 10 persons each, and 20 recipients Purposive sampling. The instruments were a questionnaire for assessing the competency and a form for evaluating satisfaction in receiving wisdom transfer. The data were analyzed by analyzed using percentage, mean, standard deviation, and t-test. The observation was also used during the model implementation. The research results were: 1) the competency on group management consisted the core competency, management competency, and competency on transfer techniques, 2) the current group management conditions were that the group lacked a written compilation, which was at risk of loss, and that the elderly lacked knowledge on group management and efficient technique of transfer wisdom, 3) the model consisted of the elderly group compiling wisdom in writing form, provision of knowledge on competency, promotion of planning on group management, practice trial, and evaluation, and 4) the evaluation results revealed that both elderly groups had higher post-training competency than before training with statistical significance at the .01 level, that the recipients' satisfaction on receiving the wisdom was at high

level, and the observation result revealed that the elderly could perform according to the model and the objectives were achieved.

Keywords: Model, Enhancing Competency, Group Self-Management, Wisdom, Elderly

บทนำ

ปรากฏการณ์การสูงวัยของประชากรเกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยมีประชากรทั้งหมดประมาณ 7,433 ล้านคน ในจำนวนนี้มีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 929 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด และหากพิจารณาในประชาคมอาเซียนมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเช่นกันและมีประเทศสมาชิก 3 ประเทศ ที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากเป็นสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ มีประชากรอายุ 60 ปีร้อยละ 18.7 ประเทศไทย ร้อยละ 16.5 และประเทศเวียดนาม ร้อยละ 10.7 ซึ่งเป็นข้อมูลใน พ.ศ. 2559 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2560) องค์การสหประชาชาติได้คาดการณ์ว่าระหว่างปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2643 จะกลายเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ หมายถึง ประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งโลกและแนวโน้มว่าจะมีประเด็นท้าทายทางสังคม เศรษฐกิจที่ประเทศต่าง ๆ ต้องเตรียมรองรับเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา ในประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 โดยมีผู้สูงอายุร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งประเทศ และจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2567 - พ.ศ. 2568 (Aged Society) เมื่อสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงร้อยละ 20 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561)

จากการเปลี่ยนแปลงนี้ประเทศไทยได้ตระหนักในความสำคัญจึงได้ประกาศใช้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 - พ.ศ. 2564 แผนดังกล่าวสรุปได้ว่าต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีพึ่งพาตนเองได้นานที่สุด มีหลักประกันที่มั่นคง และปลูกจิตสำนึกของคนในสังคมให้ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2553) อนึ่งการมีจำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้นนี้ อาจถูกมองได้ว่าเป็นภาระค่าใช้จ่าย มองว่าผู้สูงอายุเป็นวัยพึ่งพา ต้องรอรับสวัสดิการสงเคราะห์จากภาครัฐบาลเพียงอย่างเดียวนั่นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะแท้จริงแล้วผู้สูงอายุไทยมีความสามารถในการจัดการและพึ่งตนเองได้โดยใช้ความรู้ ความสามารถที่ฝังลึกในตัว ประสบการณ์ที่มีคุณค่า ซึ่งก็คือภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ที่เป็นทุนทางสังคมที่มีพลังอันส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาติได้

จังหวัดเพชรบุรีเป็นหนึ่งใน 19 จังหวัดของภาคกลาง มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นลำดับ 9 เท่ากับ 93,943 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.48 ซึ่งสูงกว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุของประเทศที่มีเฉลี่ยร้อยละ 17.57 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) คาดว่าจังหวัดเพชรบุรีก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในเวลาอีกไม่นาน จึงสมควรต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคม

สูงวัย ด้วยการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพจังหวัดเพชรบุรีที่เป็นแหล่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานนับพันปี มีโบราณสถานที่ยังบอกความเป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่ครั้งทวารวดีมีมรดกภูมิปัญญาที่มีคุณค่าและมีคำกล่าวว่า จังหวัดเพชรบุรีเป็นอยุธยาที่มีลมหายใจ คือ เป็นแหล่งรวมช่าง ครูภูมิปัญญาไทยหลากหลายแขนงที่ควรอนุรักษ์ไว้ อนึ่งบุคคลผู้เชี่ยวชาญภูมิปัญญานี้ จะเป็นผู้สะสมภูมิรู้ทักษะมายาวนานต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุหรือกำลังก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ หากได้มารวมกันเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมกันถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย สู่อนุชนรุ่นหลังก็จะเป็นพลังที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างมาก แต่จากการศึกษา พบว่า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยยังมีอยู่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะรวมกลุ่มจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ นันทนาการ และมักดำเนินการผ่านกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ ศุภณัฐ ทรัพย์นารินและคณะ พบว่า กิจกรรมของผู้สูงอายุหลายแห่งในจังหวัดเพชรบุรี ส่วนมากจัดกิจกรรมเฉลี่ยเดือนละครั้ง และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย กิจกรรมไม่น่าสนใจ (ศุภณัฐ ทรัพย์นารินและคณะ, 2560) และยังพบว่าความล้มเหลวของชมรมผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งมาจากความล้มเหลวของการบริหารงาน ซึ่งก็คือ การขาดสมรรถนะหรือคุณสมบัติที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน (สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย, 2563) อย่างไรก็ตาม เมื่อสอบถามถึงความต้องการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเผยแพร่ภูมิปัญญา พบว่า ผู้สูงอายุเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่ดีมีประโยชน์ต้องการดำเนินงานด้านนี้ แต่ไม่ทราบจะบริหารกลุ่มอย่างไรให้เข้มแข็งยั่งยืน (โชติกา สิงหาเทพ และคณะ, 2561) ด้วยตระหนักในความสำคัญการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อปฏิบัติงานถ่ายทอดภูมิปัญญาให้บรรลุความสำเร็จ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรศึกษาวิจัยแสวงหารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในการแสดงศักยภาพเห็นคุณค่าในตนเองอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นพลังสร้างสรรค์ก่อเกิดประโยชน์ต่อสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน
3. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน
4. เพื่อทดลองประเมินรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนจึงได้กำหนด นิยามศัพท์เฉพาะ ได้แก่ คำว่าสมรรถนะในวิจัยนี้ หมายถึง คุณลักษณะที่ประกอบด้วยความรู้ความสามารถในการทำงาน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) สมรรถนะหลัก คือ คุณลักษณะที่สมาชิกต้องมีเพื่อให้งานของกลุ่มบรรลุผล 2) สมรรถนะการบริหารจัดการคือ คุณลักษณะในการขับเคลื่อนงานกลุ่มให้สำเร็จและ 3) สมรรถนะการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ คุณลักษณะในการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาสู่กลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิธีที่เหมาะสมเป็นที่พึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอด ส่วนการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง หมายถึง การที่กลุ่มผู้สูงอายุรวมตัวกันด้วยตนเองที่จะดำเนินงานถ่ายทอดภูมิปัญญาที่กลุ่มเชี่ยวชาญสู่บุคคลอื่น ๆ ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล ให้งานของกลุ่มขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขอบเขตพื้นที่วิจัยอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี การดำเนินการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสมรรถนะและสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ด้วยการเลือกแบบเจาะจงผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องที่ศึกษานี้

1. การศึกษาสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จาก 5 ด้าน ๆ ละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน และแต่ละคนมีประสบการณ์ในด้านนั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 5 ปี ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนา จำนวน 2 คน 2) ด้านการศึกษา จำนวน 2 คน 3) ด้านผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ การถ่ายทอดภูมิปัญญา จำนวน 2 คน 4) ด้านสาธารณสุข จำนวน 2 คน 5) ด้านกิจการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จำนวน 2 คน

2. การศึกษาด้านสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบุรี ระดับอำเภอ ๆ ละ 4 คน ได้แก่ 1) ประธาน 2) รองประธาน 3) เลขานุการ และ 4) เภรณัติ ของทั้ง 8 อำเภอ รวม 32 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth interview) การสร้างเครื่องมือ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้อง กับภูมิปัญญาไทย สมรรถนะการบริหารจัดการ ผู้สูงอายุ กลุ่ม การถ่ายทอด โดยนำองค์ความรู้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นกรอบกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ การตรวจสอบเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ และนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับผู้ที่มีได้เป็นกลุ่มเป้าหมาย 5 คน จากนั้นจึงนำข้อคำถามไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำไปสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเองและนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน

รูปแบบในการวิจัยนี้ หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นแสดงถึงองค์ประกอบสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนมีขั้นตอนการสร้างประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ นำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นที่ 1 เกี่ยวกับสมรรถนะและสภาพการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองของผู้สูงอายุเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชุมชน จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) โดยการนำผลที่ได้จากสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อทำเป็นกรอบความคิด และสร้างเป็นรูปแบบ ฯ

2. ขั้นตอนตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ด้วยการศึกษาคำความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ กำหนดเกณฑ์เพื่อตัดสินผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญว่ารูปแบบฯ มีความเหมาะสมหรือไม่ ใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าระดับ 3.51 (Best, J. W., 1981) นำแบบสอบถามมอบแก่ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น และได้รับผลการประเมินเท่ากับ 4.50 จากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำรูปแบบฯ ไปทดลอง ใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน

วิธีดำเนินการ นำรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบแผนการทดลองเป็นแบบกลุ่มเดียวประเมินก่อนและหลัง (The one Group Pretest – Posttest Design) (ยุทธ ไกยวรรณ, 2559)

T ₁	X	T ₂
----------------	---	----------------

ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในรูปแบบการทดลอง

T₁ หมายถึง การทดสอบก่อนการใช้รูปแบบฯ

X หมายถึง การฝึกตามรูปแบบฯ

T₂ หมายถึง การทดสอบหลังฝึกตามรูปแบบฯ

การวิจัยนี้ได้ทดลองกับกลุ่มผู้สูงอายุ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุเพลงพวงมาลัยและกลุ่มผู้สูงอายุการทำขนมตาลเมืองเพชร โดยทดลองครั้งละกลุ่ม ๆ แรก ได้แก่ กลุ่มเพลงพวงมาลัย โดยการทดสอบสมรรถนะของผู้สูงอายุก่อนการใช้รูปแบบฯ และนำรูปแบบฯ ไปจัดกระทำกับกลุ่ม

จนเสร็จสิ้น แล้วทดสอบสมรรถนะของผู้สูงอายุหลังการใช้รูปแบบและประเมินความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอด จากนั้นจึงกระทำเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่สอง คือ กลุ่มการทำขนมตาลเมืองเพชร ในการวิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตามคุณสมบัติที่กำหนดทุกข้อและใช้เวลาในการทดลองตามรูปแบบเหมือนกันทั้ง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มเป้าหมาย ได้การคัดเลือกกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน จาก 2 อำเภอ อำเภอละ 1 กลุ่มๆ ละ 10 คน โดยนำรูปแบบฯ ไปใช้จริงในการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มของตนเอง และมีผู้รับการถ่ายทอดการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุ กลุ่มละ 20 คน

กลุ่มเป้าหมายใช้การเลือกแบบเจาะจงโดยมีคุณสมบัติ คือ เป็นกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบุรีที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ชุมชน ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มิอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป 2) มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าต่อสังคม 3) ยินดีเข้าร่วมการวิจัยนี้ 4) สามารถเข้าร่วมการทดลองจนเสร็จสิ้นโครงการ และ 5) ในการถ่ายทอดต้องมีผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างต่ำ 20 คน ด้วยการเลือกแบบแบบเจาะจงคุณสมบัติ คือ 1) สนใจเรียนรู้ภูมิปัญญา 2) อายุ 15 ปี ขึ้นไป 3) สามารถร่วมรับการถ่ายทอดตลอดการอบรม

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในขั้นที่ 2 แล้วนำมาพัฒนาเสริมสร้างสมรรถนะแก่กลุ่มผู้สูงอายุในขั้นตอนที่ 3 นี้ โดยกลุ่มผู้สูงอายุได้รับการปฏิบัติตามรูปแบบ คือ 1) การรวบรวมภูมิปัญญาเป็นเอกสาร 2) ผู้สูงอายุเข้ารับการอบรมการเสริมสร้างสมรรถนะ ทั้ง 3 ด้าน คือ สมรรถนะหลัก สมรรถนะการบริหารจัดการและสมรรถนะการถ่ายทอดภูมิปัญญา เพื่อการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ 3) ผู้สูงอายุร่วมกันวางแผนการทำงานกลุ่มเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญา 4) ผู้สูงอายุทดลองปฏิบัติจริงตามแผน 5) ผู้สูงอายุประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) แบบสอบถามประเมินเรื่องสมรรถนะและการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน เป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ มี 15 ข้อ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ มี 15 ข้อ

การนำเสนอเครื่องมือ คือ 1) ก่อนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เข้ารับการอบรมผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินสมรรถนะของผู้สูงอายุ ก่อนการอบรมการปฏิบัติจริง โดยนำแบบสอบถามไปพูดคุยกับผู้สูงอายุ และบันทึกผล ประเมินตามที่ผู้สูงอายุประเมินตนเอง 2) นำรูปแบบที่มี 5 ขั้นตอน ช่างต้นไปปฏิบัติจริงกับผู้สูงอายุ 3) ผู้สูงอายุทดลองปฏิบัติจริงในการถ่ายทอดให้ความรู้เรื่องภูมิปัญญาแก่ชุมชน 4) นักวิจัยจะประเมินความพึงพอใจจากผู้รับการถ่ายทอดที่มีต่อการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน ภายหลังที่ผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาเสร็จสิ้นแล้ว 5) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาหลังการทดลองใช้รูปแบบฯ จากกลุ่มผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปพูดคุยกับและบันทึกผล ประเมินผลตามที่ผู้สูงอายุประเมินตนเอง

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. แบบสอบถามประเมินสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง มีวิธีการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มของผู้สูงอายุ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 1 นำมาประมวลกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือ

1.2 สร้างแบบสอบถามประเมินสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง กำหนดน้ำหนักเนื้อหาข้อคำถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ เนื้อหา เพื่อให้ได้ข้อคำถามของแบบสอบถามที่ใช้กับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้เข้ารับการอบรม ส่วนแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดจากผู้สูงอายุเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ

1.3 นำแบบสอบถามเพื่อประเมินสมรรถนะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้แล้วนำผลประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (สมนึก ภัททิยธนี, 2551) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1

1.4 นำแบบสอบถามทั้งสองชุดไปปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำแบบสอบถามประเมินสมรรถนะไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเองทุกฉบับ และนำแบบสอบถามมาจัดการทำข้อมูลให้สมบูรณ์ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยเปรียบเทียบสมรรถนะ ก่อนและหลังการอบรมโดยใช้รูปแบบ $\bar{X}$ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม ส่วนแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดใช้วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากกลุ่มผู้สูงอายุ

ในการทดลองทั้งสองกลุ่มนี้ใช้เวลาในการทดลองตามขั้นตอนของรูปแบบเท่ากันและเลือกทดลองกับกลุ่มภูมิปัญญาที่มีกิจกรรมรวมกลุ่มเผยแพร่ความรู้แก่ผู้อื่นอย่างน้อย 3 ครั้งในรอบ 6 เดือน ที่ผ่านมามีผลการประเมินสมรรถนะไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพในขั้นตอนที่ 3 มีดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้สูงอายุเพลงพวงมาลัย และกลุ่มผู้สูงอายุขนมตาลเมืองเพชร ที่มาถ่ายทอดภูมิปัญญา จำนวนกลุ่มละ 10 คน รวม 2 กลุ่ม จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตเป็นแบบสังเกต

วิธีการสังเกต โดยผู้วิจัยทำการสังเกต การดำเนินงานตามรูปแบบทั้ง 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการรวบรวมภูมิปัญญา การรับการอบรมภาคความรู้ เกี่ยวกับสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน การวางแผนดำเนินงานของกลุ่มผู้สูงอายุโดยการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา ลงมือปฏิบัติจริงในการถ่ายทอดภูมิปัญญากับกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดและการประเมินผล การดำเนินงาน โดยผู้วิจัยได้สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 2 กลุ่ม โดยสังเกตครั้งละ 1 กลุ่มตั้งแต่เริ่มการใช้รูปแบบในขั้นตอนที่ 1 จนถึงขั้นตอนที่ 5 ระหว่างดำเนินการวิจัยได้รวบรวมข้อมูลทุกส่วน เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ขั้นตอน คือ

1. การลดทอนข้อมูลข้อมูล (Data Reduction) โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในการลงไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้สูงอายุ แล้วนำมาสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามรูปแบบทั้ง 5 ขั้นตอน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการทำงานวิจัย ครั้งนี้
2. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Display) หลังจากลดทอนข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ข้อมูล โดยจำแนกเป็นไปตามกลุ่มผู้สูงอายุ และการดำเนินงานตามรูปแบบทั้ง 5 ขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ
3. การหาข้อสรุปและตีความ (Conclusion Interpretation) ทำการตรวจสอบแบบ 3 เสา ร่วมกับเอกสารและสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยได้พิจารณาถึงความแตกต่างและความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการจัดระเบียบข้อมูล แล้วนำมาตีความเพื่อหาข้อสรุปของรูปแบบทั้ง 5 ขั้นตอน ที่ตั้งไว้เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. สมรรถนะของผู้ที่บริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน

จากประเด็นคำถามหลักคือ 1) สมรรถนะของผู้บริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่ชุมชนมีองค์ประกอบด้านใดบ้าง และ 2) สมรรถนะแต่ละด้านมีรายละเอียดอย่างไร จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สมรรถนะสำคัญแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ดังนี้

1.1 สมรรถนะหลัก (Core Competency) หมายถึง ลักษณะที่สะท้อนถึงความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ความเชื่อและอุปนิสัยโดยรวมของสมาชิกในกลุ่มต้องมี เพื่อหล่อหลอมค่านิยมที่พึงประสงค์จะทำให้งานของกลุ่มบรรลุผล ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งกล่าวว่า “สมรรถนะด้านนี้จำเป็นต้องมีเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีหลักยึดโยงในการทำงานกับคนอื่น ๆ การทำงานให้สำเร็จ คนในกลุ่มต้องทำด้วยใจ มีใจมาก่อน ถ้าใจสู้ ใจรักที่จะทำทุกอย่างเป็น เรื่อง

ง่ายนะ และผมว่าใจต้องดีด้วย เป็นคนดีจริงใจยังมีอีกอย่าง คือ ต้องเก่ง รู้จริง รู้ลึกในภูมิปัญญาที่ไปเผยแพร่” จากการศึกษาสรุปได้ว่า สมรรถนะหลัก ประกอบด้วย 1) ด้านคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์/อดทน/ประหยัด/สามัคคี 2) ด้านจิตอาสา 3) ด้านมีความรู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญา 4) ด้านการทำงานเป็นทีม 5) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์

1.2 สมรรถนะด้านการจัดการ (Managerial Competency) หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่จะสนับสนุนให้สมาชิกแสดงพฤติกรรมด้านการจัดการที่เหมาะสม และเสริมส่งให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นระบบ ปฏิบัติภารกิจได้ราบรื่น เรียบร้อยตามเป้าหมาย ดังผู้ให้ข้อมูลอีกรายหนึ่งกล่าวว่า “คุณลักษณะด้านการบริหารจัดการก็สำคัญ ถ้าบริหารงานไม่เป็นการทำงานก็ไม่บรรลุผลขาดความเป็นระบบ ทำให้งานไม่บรรลุเป้าหมาย เท่าที่เห็นมางานหลายเรื่องพังเพราะทำงานกันไม่เป็น ไม่รู้จักวางแผนคิดอะไรได้ก็ทำตามอารมณ์ฉันใครจะว่าอย่างไรพัง ทำงานไม่กำหนดทิศทางเหมือนเรือไม่มีหางเสือ แบบนี้ใช้ไม่ได้ และที่จำเป็นในการทำงานอีกสิ่งคือการติดตามผลการทำงานไม่ค่อยทำทั้งที่จำเป็นสำคัญ จะได้นำมาเป็นประโยชน์ต่อการทำงานครั้งหน้า ต้องเลือกใช้คนให้ถูกกับงานและต้องใช้การสื่อสารการทำงานให้คนข้างนอกรับรู้ด้วย” จากการศึกษาสรุปได้ว่า สมรรถนะการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจวัตถุประสงค์ของกลุ่ม 2) การวางแผนจัดการเกี่ยวกับคน เงิน วัสดุและวิธีการ 3) วิธีดำเนินการตามแผน 4) การประชาสัมพันธ์ 5) การประเมินผลการบริหารจัดการ

1.3 สมรรถนะด้านเทคนิคการถ่ายทอดภูมิปัญญา หมายถึง ลักษณะที่ต้องใช้ในการปฏิบัตินำข้อมูล ภูมิปัญญาจากผู้ให้ข้อมูลไปสู่ผู้รับด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับเนื้อหาและบุคคลที่รับข้อมูล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ การดำเนินงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังคำกล่าวจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งกล่าวว่า “การเผยแพร่ภูมิปัญญาต้องเรียนรู้การถ่ายทอดมีวิธีการที่น่าสนใจภูมิปัญญาจึงจะไปถึงผู้รับอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมามีเห็นภูมิปัญญาหลายอย่างที่มีประโยชน์แต่ไม่เป็นที่รู้จัก เพราะผู้รู้เรื่องภูมิปัญญาพูดบอกเล่าให้คนอื่นฟังไม่รู้เรื่อง ยิ่งถ้าจะสอนเด็ก ๆ ก็ยิ่งต้องมีวิธีการสอนที่ดึงดูดใจเขาหรือแม้แต่ไปถ่ายทอด แก่ผู้ใหญ่ก็ต้องมีวิธีการเฉพาะอีกเช่นกัน จะสอนแบบเด็ก ๆ ก็ไม่ได้ ขอบอกว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาต้องเป็นคนรู้จริงสอนเก่งด้วยจะดีนะ” จากการศึกษาสรุปได้ว่าสมรรถนะด้านเทคนิคการถ่ายทอด ประกอบด้วย 1) มีการเตรียมการถ่ายทอด 2) การออกแบบกิจกรรม 3) การถ่ายทอด 4) การใช้สื่อและอุปกรณ์ 5) การสร้างเครือข่าย

2. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน ได้มีข้อคำถาม 2 ประเด็น คือ 1) ภูมิปัญญาในอำเภอที่ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดมีอะไรบ้าง 2) สมรรถนะหรือคุณลักษณะของผู้สูงอายุกับความพร้อมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหาร

จัดการกลุ่มด้วยตนเองในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชุมชนเป็นอย่างไร ข้อเสนอจากการสัมภาษณ์มีดังนี้

ในประเด็นภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุได้เผยแพร่ พบว่าทุกอำเภอมิภูมิปัญญาที่น่าสนใจและมีประโยชน์ จำแนกได้เป็น 12 ด้าน คือ 1) ภูมิปัญญาด้านการแพทย์และสาธารณสุข อนามัย เช่น การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน ด้วยการบริหารนิ้วด้วยอุปกรณ์ที่เรียกว่างูกินหาง บริหารร่างกายจิตใจด้วยไม้สบายกายและจิต 2) ภูมิปัญญาด้านการเกษตร เช่น การเพาะเห็ด การทำน้ำหมักชีวภาพ 3) ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ป่าของชุมชนโดยการจัดรวมพลคนรักป่ามาเดินขึ้นภูเขาในวันสงกรานต์และนอนพักค้างบนภูเขาเป็นประจำทุกปีขณะทำกิจกรรมก็จะมีผู้เฒ่าเล่าเรื่องราวการรักษาป่า หรือกิจกรรมการเก็บหอยด้วยกระดานไม้ถีบ 4) ภูมิปัญญาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น การคิดค้นนำสิ่งธรรมชาติมาผ่านการประยุกต์ใช้ประโยชน์กับคนเช่น การทำสปาเกลือ การถนอมอาหารโดยการหมักดอง 5) ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี เช่น การทำกระดาษประดิษฐ์เป็นพวงมะโหด การละเล่นเพลงพวงมาลัย การละเล่นเพลงโนเน การแสดงอังกะลุงดนตรีไทย การบรรเลงเครื่องดนตรีจากขวดแก้ว การแห่เรือบก 6) ภูมิปัญญาด้านศาสนาจริยธรรม คือ การถ่ายทอดศาสนาปรัชญาความเชื่อในการปฏิบัติตนในทางที่ดีเช่น ความเชื่อเรื่องงานปีผิมดที่ สอนให้เห็นความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ รักครอบครัว ท้องถิ่น สร้างความสามัคคีในชุมชน 7) ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมหัตถกรรม ได้แก่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการจักสานจากวัสดุไม้ตาล มะพร้าว เช่น การนำไม้ตาลเป็นเครื่องใช้เฟอร์นิเจอร์ โต๊ะ เก้าอี้ การทำไม้กวาดจากทางมะพร้าวเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว 8) ภูมิปัญญาด้านการคมนาคมและการสื่อสารคือ การนำประสบการณ์ด้านคมนาคมการสื่อสารสมัยก่อนถ่ายทอดแก่ผู้สนใจเช่น การแข่งเรือยาว การทอดกฐินทางน้ำหรือการแห่เรือองค์ การไล่กระต่าย 9) ภูมิปัญญาด้านการบริหารจัดการและบริหารธุรกิจ คือ ความสามารถในการประยุกต์ ใช้วิธีการจัดการทางธุรกิจเกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนและสามารถถ่ายทอดวิธีการนั้นแก่ผู้อื่นได้ เช่น การนำวัสดุจากส่วนต่างๆ ของต้นตาลมาใช้เกิดประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนเช่นกิจกรรมทำขนมตาล การเพาะกล้าตาลอ่อนจำหน่าย การเรียนรู้ จักสานจากใบตาลเรียนรู้วิถีชีวิตของคนทำตาล 10) ภูมิปัญญาด้านพลังงานคือ การนำทรัพยากรธรรมชาติมาแปรรูปเป็นพลังงานเช่น การทำเตาเผาถ่านจากไม้พินและทำน้ำส้มควันไม้ 11) ภูมิปัญญาด้านการพัฒนาสังคมพัฒนาชุมชนการจัดสวัสดิการชุมชนคือการจัดโอกาสให้คนในสังคมได้เข้าใจ ช่วยเหลือกันและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเช่น นำเยาวชนในโรงเรียนมาแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุด้วยการฝึกอบรมให้บริการเสริฟอาหารและเครื่องดื่มแก่ผู้สูงอายุในการประชุมของชมรมผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันผู้สูงอายุร่วมกันบริจาคเงินตามศรัทธาจัดสรรเป็นทุนเล่าเรียนแก่นักเรียนที่ขาดแคลน 12) ด้านอาหารพื้นบ้านคือการประกอบอาหารจากวัตถุดิบในท้องถิ่นเช่น การประกอบอาหารจากเข้ครามอย่างหลากหลายรายการ และผลการสัมภาษณ์สมรรถนะของผู้สูงอายุกับความพร้อมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดย

การบริหารจัดการด้วยตนเองพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 8 อำเภอเห็นว่า สมรรถนะของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชุมชนต้องมีสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน คือ สมรรถนะหลัก สมรรถนะการบริหารจัดการและสมรรถนะการถ่ายทอด ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุในปัจจุบันมีสมรรถนะเหล่านี้ยังไม่ครบสมบูรณ์ทุกด้าน กล่าวคือ ด้านสมรรถนะหลักผู้ที่มาทำด้านนี้ส่วนใหญ่มีคุณลักษณะเป็นจิตอาสา ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมีความรู้ในภูมิปัญญาที่ตนเผยแพร่แต่ในด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ต้องให้กำหนดเป้าหมายและพิจารณาถึงความสำเร็จตามเป้า มิใช่เพียงแค่ปฏิบัติให้เสร็จตามกิจกรรมเท่านั้น ส่วนในด้านสมรรถนะการบริหารจัดการส่วนใหญ่ ยังขาดองค์ประกอบย่อยในข้อนี้ไม่มีการกำหนด วิสัยทัศน์พันธกิจ ของกลุ่มที่เป็นแนวชัดเจนมีลายลักษณ์อักษรหากมีการกำหนดไว้ก็จะ เป็นทิศทางในการทำงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการกลุ่มเกี่ยวกับการเงิน บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ ไม่มีการวางแผนชัดเจน เมื่อมีหน่วยงานให้ไปแสดงที่ไหนก็ไปตามคำขอแต่จะทำให้มีการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดยังไม่มี และบอกว่าไม่มีความรู้ทักษะด้านนี้ไม่มีการจัดวางตัวบุคคลที่ครอบคลุมหน้าที่ปฏิบัติงานไม่มีการวางแผน ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่ง กล่าวว่า “การแสดงภูมิปัญญาทำตามคำขอผู้จัดงานจริงๆ แล้วอยากให้คนมาสนใจเยอะไม่ยากให้ความรู้ตายไปกับเรา ถ้ามีคนมาบอกวิธีทำงานที่ดี เราต้องการจะได้ทำให้งานดีขึ้น คนเข้ามาดูมาก ๆ ทำงานทั้งที่ฉันอยากทำให้ออกมาดี” เมื่อแสดงจบก็หมดหน้าที่ไม่มีการประเมินผลการทำงานจึงทำให้การทำงานขาดการนำผลที่เกิดขึ้นมาแก้ไขปัญห และพัฒนาการทำงานเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้บางกลุ่มจะมีการบริหารจัดการด้านบุคคล แต่ก็ยังไม่ สมบูรณ์ขาดการมีส่วนร่วมในการทำงาน ในด้านการถ่ายทอดที่กระทำกันไม่มีความหลากหลายทำตามที่ทำกันมาครั้งก่อน ไม่มีการประเมินการถ่ายทอดจึงไม่รับทราบปัญหาที่ตนถ่ายทอดแก่ผู้รับ ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งกล่าวว่า “ไปสอนทำขนมเสร็จแล้วก็กลับไม่ได้มีการประเมินสอบถามผล ฉันทำไม่เป็น วันก่อนฉันไปสอนการทำขนมหม้อแกงให้นักเรียนดูตามที่ครูใหญ่บอกมาไปสอนโดยพูดให้ฟังก่อนแล้วทำให้ดู แต่พอทำเสร็จก็เก็บของกลับบ้านไม่ได้ถามเด็กว่าฉันสอนแล้ว เขาชอบไหม รู้เรื่องไหมไม่กล้าถามเดี๋ยวลูกดีกว่าลูกจิก” จึงทำให้บางครั้งผู้รับการถ่ายทอดไม่สนใจในสาระความรู้เพราะผู้ถ่ายทอดละเลยในเรื่องขั้นตอนการเรียนรู้ และการให้ความสนใจที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ชุมชนนี้จึงเห็นว่า ผู้สูงอายุควรได้รับการเสริมสร้างสมรรถนะที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งสามประการข้างต้น เพื่อมาพัฒนาการทำงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และสร้างความพึงพอใจต่อผู้รับการถ่ายทอดทุกกลุ่ม ทุกวัยต่อไป

ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองในการถ่ายทอด ภูมิปัญญาสู่ชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสนอไว้สรุปได้ คือ 1) จัดให้ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องสมรรถนะที่ใช้ในการบริหารกลุ่มตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ชุมชนทั้งด้านสมรรถนะหลัก สมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่ม สมรรถนะการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่คณะกรรมการกลุ่มผู้สูงอายุที่ปฏิบัติงานนี้ 2) ให้มีการรวบรวมภูมิปัญญาของตนเองเป็นหมวดหมู่

ระบบและเป็นลายลักษณ์อักษร ป้องกันการสูญหายที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต และการรวบรวมภูมิปัญญาไว้จะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่สู่สาธารณชนในรูปแบบอื่นได้อีก เช่น ในรูป Electronic Learning 3) ให้มีการฝึกการจัดองค์กรหรือการจัดการกลุ่มทั้งด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าหมาย กลยุทธ์ให้กับกลุ่ม และวิธีการจัดการกลุ่มและ การบริหารการเงิน คน วัสดุ อุปกรณ์ 4) ให้มีการนำแผนการจัดการกลุ่มมาฝึกทดลองปฏิบัติจริงอย่างน้อย 1 ครั้ง ด้วยวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมโดยมีบุคคลภายนอกมารับชม และวิพากษ์ 5) มีการประเมินผลการทำงานที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุง

3. รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน

จากข้อสรุปข้างต้นได้นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เสนอเป็นรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน มีดังนี้

3.1 ให้กลุ่มผู้สูงอายุรวบรวมภูมิปัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรไว้อย่างเป็นระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) คือ สิ่งที่ต้องใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ขั้นตอนหรือกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา (Process) ผลลัพธ์การถ่ายทอดภูมิปัญญา (Output) โดยผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มดำเนินการตามขั้นตอน คือ 1) ประชุมเพื่อเลือกหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกแบ่งหน้าที่ดำเนินงานเป็นฝ่ายบันทึกข้อมูล ฝ่ายจัดทำเป็นเอกสาร 2) สมาชิกกลุ่มร่วมกันกำหนดจัดระบบข้อมูลเป็นประเภทได้แก่ เนื้อหาสาระของภูมิปัญญา สิ่งที่ต้องใช้ในการถ่ายทอด วิธีดำเนินการ และเป้าหมายที่ต้องให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับการถ่ายทอด 3) สมาชิกกระดมสมองรวบรวมข้อมูลตามที่วางแผน 4) เมื่อเสร็จสิ้นฝ่ายบันทึกข้อมูลอ่านทบทวนให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบ เห็นชอบร่วมกันแล้วจึงมอบให้ฝ่ายจัดทำเอกสารดำเนินการต่อไป 5) ฝ่ายจัดทำเอกสารนำข้อมูลไปดำเนินการจนเสร็จสิ้นจึงมอบให้หัวหน้ากลุ่มตรวจสอบ 6) หัวหน้ากลุ่มเห็นชอบแล้วจึงสามารถเผยแพร่สู่สาธารณชน

3.2 ให้ความรู้ เรื่องสมรรถนะเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ชุมชนในสมรรถนะทั้ง 3 ด้านคือ 1) สมรรถนะหลัก 2) สมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเอง 3) สมรรถนะการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ชุมชนโดยวิทยากรและพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ ในขั้นตอนนี้ใช้วิธีการอบรมให้ความรู้ โดยมีขั้นตอนดำเนินการ คือ 1) ผู้วิจัยวางแผนแบ่งเนื้อหาความรู้ กำหนดวิทยากรผู้ให้การอบรม 2) กำหนดตารางกิจกรรมและเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สถานที่อบรม 3) ดำเนินการอบรม 4) วิทยากรให้ความรู้โดยการบรรยาย อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รับการอบรมและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปสังเคราะห์ความรู้ที่ได้รับ

3.3 ฝึกการวางแผนและเสริมสร้างสมรรถนะแก่ผู้สูงอายุในการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองทั้งด้านวางแผนกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มภูมิปัญญา การจัดการกลุ่มด้านคน เงิน วัสดุ วิธีการทำงาน และการถ่ายทอดภูมิปัญญา

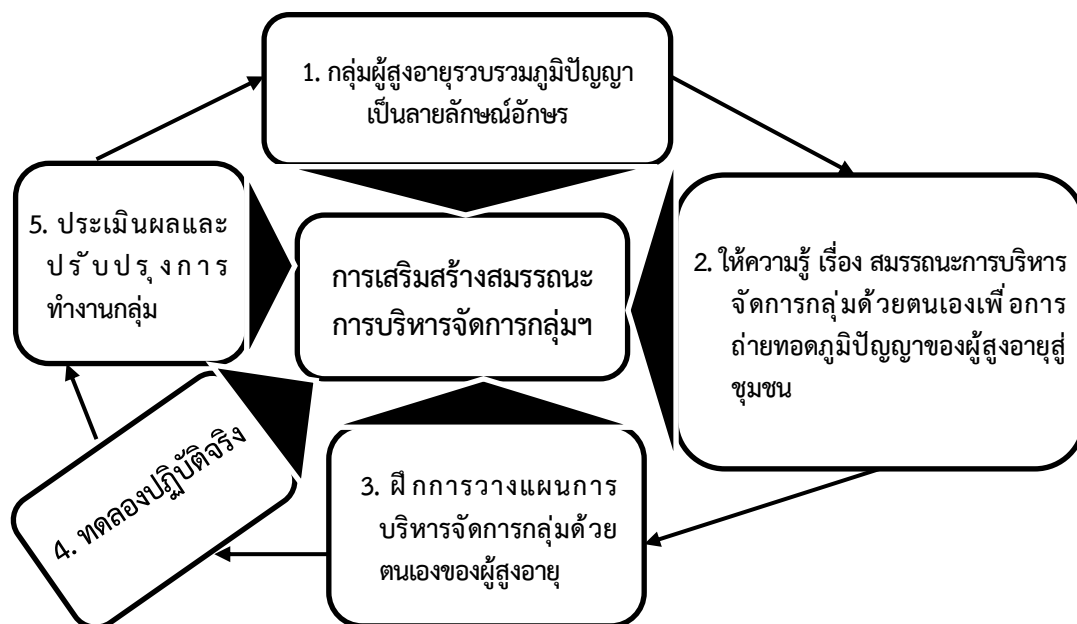
โดยวิทยากรที่เลี้ยงให้คำแนะนำ และกลุ่มผู้สูงอายุได้แผนการปฏิบัติงานเป็นรูปธรรม ขั้นตอนนี้ได้ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน คือ 1) มอบใบงานให้กลุ่มผู้สูงอายุดำเนินการเพื่อพัฒนาการบริหารงานในกลุ่มของตนเอง มีวิทยากรชี้แจงประกอบ 2) แนะนำพี่เลี้ยงหรือผู้ช่วยวิทยากรประจำกลุ่ม 3) ผู้สูงอายุปฏิบัติงานตามใบงานเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการของกลุ่มที่ประกอบด้วย ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน เป้าหมายของกลุ่ม แนวทางการพัฒนา กลุ่ม การกำหนดโครงสร้างผู้ปฏิบัติงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ การวางแผนเกี่ยวกับวัสดุ งบประมาณในกลุ่ม และวางแผนกำหนดวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เหมาะสมกับผู้รับการถ่ายทอด นำเสนอผลสรุปให้สมาชิกกลุ่มและผู้เกี่ยวข้องรับทราบร่วมกัน

3.4 ผู้สูงอายุนำแผนที่กำหนดไปทดลองปฏิบัติจริงอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยมีผู้รับการถ่ายทอดให้การรับชมเสมือนเวทีจริง โดยมีขั้นตอน คือ 1) ผู้สูงอายุร่วมวางแผนเพื่อปฏิบัติจริง 2) เสนอแผนการปฏิบัติงานแก่ผู้เกี่ยวข้อง 3) ผู้สูงอายุประสานกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งกำหนดวันการถ่ายทอดภูมิปัญญาตามแผนที่กำหนดไว้ 4) ผู้สูงอายุปฏิบัติตามแผนของกลุ่มในพื้นที่จริง โดยมีผู้รับการถ่ายทอดร่วมรับความรู้

3.5 ประเมินผลและปรับปรุงการทำงานคือ จากการปฏิบัติจริง และมีการประเมินความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอด เพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไปให้พัฒนาขึ้น โดยกลุ่มผู้สูงอายุได้จัดทำเอกสารการประเมินผล 2 ชุด คือ 1) ชุดข้อคำถามความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอด 2) ข้อคำถามความคิดเห็นจากสมาชิกในกลุ่มร่วมกันวิพากษ์การทำงานของกลุ่ม โดยฝ่ายประเมินเป็นผู้รวบรวมความคิดเห็นและประมวลความคิดเห็นเสนอต่อหัวหน้ากลุ่ม 3) หัวหน้ากลุ่มประชุมสมาชิกเพื่อรับฟังข้อวิพากษ์ร่วมกันและเสนอแนวทางการพัฒนาการทำงานในครั้งต่อไป

จากข้อสรุปข้างต้นเสนอเป็นรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนมีดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน

4. การทดลองและประเมินผลรูปแบบการสร้างเสริมสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่ชุมชน

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะก่อนและหลังการอบรมโดยใช้รูปแบบฯ ของกลุ่มผู้สูงอายุตำบลธงชัย

ผลการประเมินสมรรถนะ	N	$\bar{X}$	S.D.	T
ก่อนอบรม	10	48.20	4.66	6.875
หลังอบรม	10	60.50	3.17	

$P < .01$

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า ผลการอบรมโดยใช้รูปแบบการสร้างเสริมสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน ของกลุ่มผู้สูงอายุตำบลธงชัย ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีสมรรถนะเพิ่มขึ้น โดยผลการประเมินสมรรถนะหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะก่อนและหลังการอบรมโดยใช้รูปแบบการฯ ของกลุ่มผู้สูงอายุตำบลถ้ำรงค์

ผลการประเมินสมรรถนะ	N	$\bar{x}$	S.D.	T
ก่อนอบรม	10	49.00	3.60	7.125
หลังอบรม	10	59.30	4.27	

$P < .01$

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า ผลการอบรมโดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน ของกลุ่มผู้สูงอายุตำบลถ้ำรงค์ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีสมรรถนะเพิ่มขึ้น โดยผลการประเมินสมรรถนะหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการเปรียบเทียบสมรรถนะก่อนและหลังการอบรมโดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน จากทั้ง 2 กลุ่ม มีสมรรถนะเพิ่มขึ้น แสดงว่ารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน มีประสิทธิภาพ

2. ความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดหลังรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอด มีจำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดจากกลุ่มผู้สูงอายุตำบลธงชัย และ กลุ่มผู้สูงอายุตำบลถ้ำรงค์ โดยมีผลการประเมินความพึงพอใจ ดังนี้

การถ่ายทอดเพลงพวงมาลัยของผู้สูงอายุตำบลธงชัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.45 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจที่ผู้ถ่ายทอดมีความรู้จริงในภูมิปัญญาของตนเองในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.70 ผู้ถ่ายทอดมีความตั้งใจที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ผู้ถ่ายทอดทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานของกลุ่ม และใช้คำพูดได้สุภาพเรียบร้อยมีค่าเฉลี่ย 4.65 ผู้ถ่ายทอดมีวิธีการบริหารจัดการกลุ่มให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นเป็นขั้นตอน มีวิธีปฏิบัติภารกิจของกลุ่มในการถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 4.55

ส่วนความพึงพอใจในการถ่ายทอดเรื่องขนมตาลเมืองเพชรของผู้สูงอายุตำบลถ้ำรงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.49 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจที่เนื้อหาถ่ายทอดการเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60 มีความตั้งใจที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ผู้ถ่ายทอดมีวิธีปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ผู้ถ่ายทอดอธิบายได้ชัดเจน ทำให้เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.55 ผู้ถ่ายทอดมีความรู้จริงในภูมิปัญญาของตนเอง ผู้ถ่ายทอดทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานของกลุ่ม มีกิจกรรมน่าสนใจ สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดมีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 4.50

ผลการสังเกตการดำเนินงานตามรูปแบบฯ พบว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มสามารถดำเนินงานตามรูปแบบทั้งห้าขั้นตอนได้ครบถ้วนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ทุกประการอย่างน่าพอใจ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน พบว่า ต้องใช้สมรรถนะ 3 ด้าน คือ สมรรถนะหลัก สมรรถนะการบริหารจัดการและสมรรถนะด้านเทคนิคการถ่ายทอด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ กุลวิทย์ วุฒิกร ในด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะการบริหารจัดการ แต่เมื่อศึกษาถึงองค์ประกอบย่อยของแต่ละสมรรถนะพบว่า แตกต่างกันตามสภาพบริบทของงานวิจัยนั้น ๆ เช่น ในสมรรถนะการบริหารจัดการของ กุลวิทย์ วุฒิกร กำหนดไว้ 3 ประการคือ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ ภาวะผู้นำและความสามารถในการจัดการเพราะเป็นการวิจัยที่เน้นเป็นรายบุคคล (กุลวิทย์ วุฒิกร, 2559) แต่ในการวิจัยเรื่องรูปแบบฯ สมรรถนะด้านนี้เน้นเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มจึงมีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับการบริหารกลุ่มที่ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ การวางแผน การดำเนินการตามแผน การประชาสัมพันธ์และการประเมินผลการบริหารจัดการในกลุ่ม นอกจากนี้พบว่า การกำหนดสมรรถนะยังแตกต่างจากงานวิจัยของ วิณารัตน์ แสงวงกิจ ที่มีได้จำแนกสมรรถนะเป็นด้าน ๆ แต่นำคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงานเรียกรวมกันว่า สมรรถนะ (วิณารัตน์ แสงวงกิจ, 2562) ดังนั้นจึงพบว่า การกำหนดสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานต้องครอบคลุมส่วนต่างๆ ของการทำงานที่มุ่งให้ประสบความสำเร็จ ส่วนในการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุจากการวิจัยเรื่องรูปแบบฯ พบปัญหาการขาดการรวบรวมและการบันทึกภูมิปัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มธุรีวิริย จ์ เทพกิจ ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยขาดการบันทึกทำให้สูญหายไปอย่างน่าเสียดาย (มธุรีวิริย จ์ เทพกิจ, 2555) อนึ่งในงานวิจัยของ สมชนก ชาตธรรมรักษ์ ก็พบปัญหาการขาดการรวบรวมองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมจักสานด้วยไม้ไผ่เช่นกัน และพบปัญหาเรื่องการขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการถ่ายทอดภูมิปัญญา (สมชนก ชาตธรรมรักษ์, 2557) แต่ในส่วนการขาดแคลนบุคลากรนี้แตกต่างจากงานวิจัยเรื่องรูปแบบฯ ที่ไม่พบปัญหานี้เพราะบุคลากรผู้สูงอายุที่เชี่ยวชาญภูมิปัญญามีความพร้อมและยินดีจะถ่ายทอดให้แก่ผู้สนใจทุกคน เนื่องจากไม่ต้องการให้ภูมิปัญญาสูญหายไปกับวัยของตน นอกจากนี้ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบฯ ยังพบปัญหาเรื่องเทคนิคการถ่ายทอดที่ยังไม่เหมาะสมทำให้ผู้รับการถ่ายทอดบางส่วนไม่สนใจรับความรู้ แต่สนใจเทคโนโลยีที่ให้ความสนุกสนาน เล่นเกม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณีย์ เสือดี ที่พบว่าผู้รับการถ่ายทอดขาดความสนใจภูมิปัญญาไม่เห็นคุณค่าเพราะความเจริญทางเทคโนโลยีมีมากขึ้น (อุษณีย์ เสือดี, 2549) อย่างไรก็ตามส่วนที่แตกต่างจาก อุษณีย์ เสือดี ที่พบปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิตและหน่วยงานไม่ค่อยให้ความ

สนใจสนับสนุน (อุษณีย์ เสือดี, 2549) แต่ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบฯ ไม่พบปัญหาดังกล่าวนี้อีก ส่วนปัญหาเรื่องผู้ปฏิบัติงานภูมิปัญญาชาดความรู้ ด้านการบริหาร ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มธุวีริญ์ เทพกิจ ที่กล่าวว่า ปัญหาการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างหนึ่งคือ การขาดเทคนิคการทำงานและการถ่ายทอดที่เป็นระบบ (มธุวีริญ์ เทพกิจ, 2555) จึงสรุปได้ว่างานวิจัยเรื่องรูปแบบฯ มีประเด็นปัญหาเรื่องการขาดการรวบรวมภูมิปัญญา การขาดความรู้ด้านการถ่ายทอดและการบริหารงานที่เป็นระบบ แต่ส่วนที่ไม่เป็นปัญหาและแตกต่างจากงานวิจัยอื่น คือ การขาดแคลนบุคลากรครูภูมิปัญญา วัตถุดิบในการผลิต และได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยราชการ ส่วนด้านรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาฯ นั้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชนก ชาตธรรมรักษ์ คือ การรวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาของชุมชน (สมชนก ชาตธรรมรักษ์, 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวิณัฏ วุฒิกร ในด้านการจัดทำแผนฝึกอบรมที่สอดคล้องกับสมรรถนะผู้ปฏิบัติงาน (กุลวิณัฏ วุฒิกร, 2559) แต่มีส่วนที่แตกต่าง คือ งานวิจัยเรื่องรูปแบบฯ นี้ได้จัดให้มีการทดลองนำแผนไปปฏิบัติจริง และให้ฝึกการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อจะได้มีความรู้และประสบการณ์จริงที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่พบ คือ ผู้สูงอายุขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้และสอดคล้องกับแนวคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาของ เฉลียว บุรีภักดี ที่กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ที่ที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา กำหนดแนวทางแก้ปัญหาที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ (เฉลียว บุรีภักดี, 2555) ส่วนประเด็นผลประเมินการทดลองประเมินรูปแบบในการวิจัยนี้พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีสมรรถนะการอบรมต่ำกว่าหลังการอบรม ซึ่งต่างจากงานวิจัยของ แก้วตา ผู้พัฒนพงศ์ และ นิคม เจริญจินดา เรื่องสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานกับคุณภาพการให้บริการขององค์กรที่ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจพบว่า สมรรถนะผู้ปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง (แก้วตา ผู้พัฒนพงศ์ และนิคม เจริญจินดา, 2561) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อกลุ่มผู้สูงอายุในเรื่องรูปแบบฯ ได้เข้ารับการอบรมตามรูปแบบฯ แล้วพบว่า มีผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิณารัตน์ แสงวงกิจ ที่พบว่าค่าเฉลี่ยสมรรถนะหลังการอบรมสูงกว่าก่อนอบรมและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมาก (วิณารัตน์ แสงวงกิจ, 2562) เช่นกัน จึงสรุปได้ว่าการวิจัยเรื่องรูปแบบฯ นี้ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีสมรรถนะเพิ่มขึ้นและผู้เข้ารับการถ่ายทอดภูมิปัญญามีความพึงพอใจต่อการถ่ายทอด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนพบว่า 1) ผู้สูงอายุต้องมีสมรรถนะหลัก สมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่ม สมรรถนะการถ่ายทอด 2) สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการกลุ่มของผู้สูงอายุยังขาดการรวบรวมภูมิปัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร ขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม และการถ่ายทอด 3) รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรวบรวมภูมิปัญญาเป็น

ลายลักษณ์อักษรเพื่อป้องกันการสูญหาย 2) การให้ความรู้สมรรถนะหลักทั้ง 3 ด้าน 3) ฝึกวางแผนการบริหารจัดการกลุ่มในการถ่ายทอดภูมิปัญญา 4) ทดลองปฏิบัติจริง 5) ประเมินผล และ 4) การนำรูปแบบไปใช้พบว่า ผู้สูงอายุมีสมรรถนะครั้งหลังสูงกว่าก่อนการทดลอง และผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับมาก จากการวิจัยนี้จึงเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีคุณค่าเป็นผู้ส่งสมภูมิปัญญาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ควรแก่การเผยแพร่ให้กว้างขวางและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการนำรูปแบบมาทั้ง 5 ขั้นตอนข้างต้นไปปรับประยุกต์ใช้จริง กับภูมิปัญญาไทยในด้านต่าง ๆ หนึ่งในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุหรือเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญา เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชุมชน การส่งเสริมวัฒนธรรมหรือองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถนำรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะฯ นี้ไปกระตุ้นขยายผลส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่ทรงภูมิปัญญาให้สามารถบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นศักยภาพผู้สูงอายุ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทยให้ก้าวไกลยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤษภาคม 2563 จาก <http://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/275>
- กุลวีณ์ วุฒิก. (2559). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้สูงอายุ. ใน ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาองค์กรและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์. วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- แก้วตา ผู้พัฒนพงศ์ และนิคม เจียรจินดา. (2561). สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานกับคุณภาพการให้บริการขององค์การ. วารสารเกษมบัณฑิต, 19(ฉบับพิเศษ), 1-13.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2553). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564). กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- เฉลียว บุรีภักดี. (2555). ชุดการศึกษาค้นคว้ารายวิชาทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา. เพชรบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- โชติกา สิงหาเทพ และคณะ. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลโคกมั่งงอย อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า.
- มธุวีริญจ์ เทพกิจ. (2555). องค์ความรู้ครูภูมิปัญญาประณีตศิลป์ โรงเรียนช่างฝีมือในวัง (หญิง). ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดนตรีและการพัฒนามนุษย์ ภาควิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนและสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2560). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ ปี 2560. ใน รายงานการวิจัย. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2559). การวางแผนการทดลองสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีณรัตน์ แสงวงกิจ. (2562). การพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ ในจังหวัดเชียงราย โดยใช้รูปแบบการอบรมฝึกฐานสมรรถนะ. วารสารจันทร์เกษม, 25(2), 80-94.
- ศุภณัฐ ทรัพย์นาวันและคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สมชนก ชาติธรรมรักษ์ . (2557). การศึกษาปัญหาและแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญา หัตถกรรมจักสานด้วยไม้ไผ่ศูนย์ส่งเสริมฝีมือจักสานด้วยไม้ไผ่ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2551). การวัดผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กทม: ประสานมิตรการพิมพ์.
- สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย. (2563). คู่มือชมรมผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). ข้อมูลสถิติจำนวนผู้สูงอายุประเทศไทย ปี 2561. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อุษณีย์ เสือดี. (2549). การศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเป๋าดินเผาใน จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Best, J. W. (1981). Research in Education. (3 rd ed.). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.